

Tartalom

Az Erdélyi Magyar Filozófiai Társaság lapja
Kiadja a LIBROFIL – az EMFT kiadója
Megjelenik negyedévente Kolozsváron

Alapítási év 2009

VI. évfolyam 1. (XIII.) szám, 2014. január

Főszerkesztő: Egyred Péter

A szám vendégszerkesztői: Dr. prof. Fehér M. István,
Lengyel Zsuzsanna Mariann

Szerkesztőség: Bene Adrián, Nagy Réka, Rigán Lóránd,
Soós Amália-Mária (szerkesztőségi titkár,
lapszámfelelős), Zuh Deodáth

Szerkesztőtanács: Gál László, Horányi Oszéb, Laczkó Sándor,
Losonczi Alpár, Seregi Tamás,
Mészáros András, Ungvári Zsuzsanna Imre,
Valastryan Tamás, Veress Károly

Korrektúra: Szabó Beáta

Levelezési cím: office@emft.ro
Támogatók:

A lapszám tanulmányai az Eötvös Loránd Tudományegyetem
BTK Filozófia Intézetének MTA-ELTE Hermeneutika
Kutatócsoportjában, az MTA Támogatott Kutatóhelyek Irodája
támogatásával készültek

A borító fotóját Kiss Boglárka készítette.
Grafikai arculat: Gregus Zoltán

Műszaki szerkesztés: Metaforma Kft, www.metaforma.ro
ISSN 2067-2268

Előszó	5
FEHÉR M. ISTVÁN Hermeneutika és humanizmus	10
NYIRÓ MIKLÓS A medális esemény ősi eszméje és ontológiai újraértelmezése <i>a Léti és Iddben</i>	110
JANI ANNA Wilhelm Dilthey: történetiség, individualitás, hermeneutika	144
LENGYEL ZSUSZANNA MARIANN Szabadság és végeesség hermeneutikai nézőpontból Heidegger dialógusban Kanttal	161
KISS ANDREA-LAURA A konverziós hisztéria manifesztációi és a gondolat kimondhatóságának problémája	184
LURCZA ZSUSZANNA Metafizika és metafizika-politika Európa új konstellációjában	200
CSERI KINGA Az egyidejűség hermeneutikája	229
IGNÁCZ LILLA Rudolf Bulthmann és a hermeneutika	251
BOGNÁR LÁSZLÓ Filmidő, Arisztotelész, Zénon – közelítés	274

ELŐSZÓ

KRÉMER Sándor
Rorty, Fish és Shusterman a megértésről, az értelmezésről
és a művészetről 313

MIROÁR
YERES IlDIKÓ
Az itt-lét, a hiány, a betegség és a halálapasztalat
Kérdésfelvetések és argumentációk Király V. István
fenomenológiai-ontológiai munkáiban 327

BUDOÁR
MAROSÁN Bence Péter
Dialoguskskéletek (*A Sőt értemi egymással* című kötetéről) 355

LÉNGYEL Zsuzsanna Mariann
Hiány, filozófia, kritika – alapfelfogások a hazai filozófiái
kutatásban (Recenzió Yeres IlDIKÓ tanulmánykötetéről) 362

A Pázmány Péter esztergomi érsek által 379 éve alapított Bölcsészettudományi Kar az Eötvös Loránd Tudományegyetem leg-
régibbi folyamatosan működő fakultása, ahol a jelenlegi képzési szer-
kezetben kiemelt szerepet kap a mester- és doktori képzés, az interdisz-
ciplináris programok és az intézetekben folyó tudományos műhelyek,
kutatócsoportok munkája. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán
1993 óta folyik PhD-képzés jelenleg öt doktori iskolában (filozófia-
tudomány, irodalomtudomány, művészet-történet, nyelv-tudomány,
történettudomány és zenetudomány), 72 doktori program kereté-
ben. A Filozófia Doktori Iskola – korábban Kelemen János, jelenleg
Boros Gábor vezetésével – az ELTE BTK Filozófia Intézetének,
valamint Művészetelméleti és Médiakutatási Intézetének keretében
működik, e két intézet tanszékeit integrálja. E képzési szerkezet ke-
rein belül a hallgatók a következő klienc doktori oktatási programon
vehetnek részt (zárójelben a programok vezetői): *Analtikens filozófia*
(Kelemen János CMHAS), *Antik és középkori filozófia* (Steiger Kornél
CSc), *Eszétika* (Radnóti Sándor DSc), *Fenomenológia* (Ulmann Tamás
CSc), *Film-, média- és kultúrártelmélet* (Gyöngy Péter DSc), *Hermeneutika*
(Fehér M. István MHA), *Morál- és politikai filozófia* (Ludassy Mátia
DSc), *Újkori filozófia története* (Boros Gábor DSc), valamint *Logika és
tudományfilozófia* (E. Szabó László DSc) szakirányon szerzhetnek tu-
dományos fokozatot. Az egyéni tehetséggondozás ismert formái a
Filozófia Intézetben a szakkollegiumok (Eötvös Collegium, Matthias
Corvinus Collegium), a tudományos diákköri munka (TDK, OTDK),
a tutorálás, a honoráncior képzés, a demonstrációs intézmény, a doktori
képzés, valamint a nemzetközi tapasztalatszerzést segítő mobilitási
pályázatok: elsősorban az Erasmus, a CHEPPUS és az egyetemközi
együttműködési programok. A hat féléves doktori képzés részét ké-
pezi a szakmai ismeretek elmélyítése, a kutatási módszerek elsajátítása,
a kutatói, oktatói habitushoz kapcsolódó készségek fejlesztése és a
publikációs kötelezettség: továbbá az egyetem nemzetközi kapcsolatai
révén kiemelkedő teljesítményt nyújtó hallgatók számára lehetőség van
külföldi egyetemnek programjában való részvételre és *convallé*, kettős
témavezetés mellett végzett doktori tanulmányok folytatására.

A Hermeneutika program a doktori képzés 1993-as akkreditációja óta működik három fő aspektus köré szerveződve: 1. célja a hermeneutika történeti szempontból való áttekintése mindennekelőtt a 19–20. századi fejlemények fényében (a romantikából kiindulva a német szellemtörténeti hagyományon és a fenomenológián keresztül Heideggerig, Gadamerig és a mai francia törekvésekig); 2. ezenkívül szisztematikus szempontból tárgyalja a hermeneutikai gondolatoknek a különböző filozófiai és szakudományos diszciplínák számára való relevanciáját (hermeneutika és teológia, hermeneutika és etika, hermeneutika és esztétika, hermeneutika és irodalomelmélet, hermeneutika és tudásszociológia, hermeneutika és fenomenológia, hermeneutika és nyelvfilozófia, hermeneutika és a humántudományok kapcsolatát); 3. végül a harmadik és talán legfontosabb területe a hermeneutika jelenkori önreflexiója.

Azt mondhatjuk, hogy a hermeneutika az elmúlt évtizedekben számos human és természettudományos diszciplína számára új perspektívákat nyitott, számos hagyományos kérdést új kontextusba helyezett.¹ Ezenfelül a hermeneutika mára nemzetközileg is kiterjedt intézményrendszerrel rendelkezik.²

1 A szellemtudományi és társadalomtudományi kutatások önértelmezésében olyan forradalmasító hatást idézett elő, mely a társadalomtudományi kérdéskülvetések hermeneutikai dimenziójának radikálizálásától (J. Habermas, K.-O. Apel, C. Taylor) egészen az irodalomtudomány befogadásesztétikai megközelítésmódjának elmdgyítéséig terjedt (H. R. Jauf, W. Iser). Am a hermeneutikának a szociológia, a jogelmélet, a tudományfilozófia (az USA-ban a hetvenes évektől kezdve művelt „new philosophies of science”), a kommunikációelmélet, a pszichátria (az ún. Daseinsanalyse, melynek intézete, folyóirata és tudományos társasága is alakult) s számos egyéb szakterület számára való relevanciája ugyancsak számottevő.

2 Hogy csak néhányat említsünk: *International Institute for Hermeneutics* (Toronto, folyóirata: *Annals of Hermeneutics*, könyvsorozata: *Studies in Hermeneutics*, könyvtadója: *The Hermeneutic Press*), a zürichi egyetemen működő *Institut für Hermeneutik und Religionsphilosophie* (folyóirata: *Hermeneutische Blätter*), *Institut für Hermeneutik und Dialog der Kulturen* / *Institute of Hermeneutics and Cultural Dialogue* (Tübingen), *Institut für hermeneutische Sozial- und Kulturforschung* (HfSK, Frankfurt), *Institut für Hermeneutik* (Philips-Universität Marburg Marburg), *Institut für Hermeneutik* (Universität Bonn), *Institute for Hermeneutic Phenomenology* (Indiana University, Bloomington), *Cattedra di ermenautica filosofica* (Università di Napoli), „Pedagogia II”, ugyancsak Università degli Studi di Milano) – említést érdemel az

Az említett két körülményhez képest – a számos diszciplína és szakterület számára való relevanciájához, továbbá a nemzetközi tudományosságban működő számos hermeneutikai kutatóintézet, kutatóközpont, folyóirat, egyetemi tanszék létesítéséhez képest – feltehető, hogy a hermeneutikai irány intézményes megjelenítése hazánkban hosszú évtizedeken át hiányzik: a hermeneutika az MTA Filozófiai Kutatóintézetében nincs képviselve, egyetemi tanszék e nevet nem viseli, és eltekintve az egyetlen olyan intézményről, mely már korábban e nevet viselte, azaz a Hermeneutikai Kutatóközponttól – mely azonban a kiterjedt témakör egy részterületére, a hermeneutika és a teológia összefüggéseire korlátozódik – általában formában intézményes hazai műhelyrel sokáig nem rendelkezett. Az elnyert pályázat révén létrejött MTA–ELTE Hermeneutika Kutatócsoport, melynek az Eötvös Loránd Tudományegyetem Filozófia Intézetének Újkorai és Jelenkori Filozófia Tanszéke ad otthont, 2012-es januári megalakulásával ezt az új szertarté betöltötte, a kutatóintézet-hálózatban hiányzó, ill. az MTA-n kívüli kutatóhely profilját kiegészítő témák művelésére ad módot.

A kutatócsoport egyik fő feladatának a hermeneutikai filozófia és szemléletmód sokirányú kutatását tűzte ki célul olyan átfogó szempontok mentén, melyek egyebek mellett kitérnek a hermeneutikának a művészet- és nyelvfilozófiával való összefüggésére, a közösség és a közösségeképződés, a tradíció és annak átadása kérdéskörére, a medialis és a kulturatumományok kérdéskülvetésére, az időfilozófia és a kordiaonózis, a vallásfenomenológia és az ontológia összefüggéseire, továbbá a pszichoanalízis és a szociológia hermeneutikával való lehetőség érinkezesi pontjaira.

A Hermeneutika Kutatócsoport közös munkájának alapját a tagok írásait megvázoló rendszeres tudományos ülések alkotják, de a

alsók egyikeként Emilio Betti által 1955-ben Romában alapított *Istituto di Teoria dell'Interpretazione* – továbbá képviselve van olyan tudományos társaságok által mint pl. a „The North American Society for Philosophical Hermeneutics” vagy az „International Society for Hermeneutics and Science”, mértakadó nemzetközi folyóiratok vannak, mint pl. a Günter Figal szerkesztette *Internationale Jahrbuch für Hermeneutik* vagy a müncheni IIT Kiadónál megjelenő *The Dialogue / Das Gespräch / II Dialogue (Yearbook of Philosophical Hermeneutics / Jahrbuch für philosophische Hermeneutik / Annuario di Filosofia ermeneutica)*”

kutatócsoport a műhelymunka keretében időről időre szívesen lát vendéget a csoporthoz szorosan nem tartozó kutatókat, szakértőket is. Eredményeiről tudományos konferenciákon és tanulmánykötetekben számol be, valamint kiemelt feladatként tűzte ki, hogy kutatási eredményeit az oktatásban, a mester- és a doktori képzésben hasznosítsa. Ezeket az eredményeket vendégedelőadások révén és egyéb formákban mind a hazai, mind pedig külföldi egyetemeken ismerteti, továbbá a nemzetközi hermeneutikai – és természetesen kapcsolódó egyéb – kutatás központi műhelyével megélvő kapcsolatait fejlesztő, illetve új kapcsolatokat vesz fel, valamint támogatja az erdélyi kutatókat, elsősorban a kolozsvári hermeneutikai műhelyt és az ottani mesterképző kurzusokat. A kutatócsoport a hazai felsőoktatási intézményekkel való együttműködés keretében fenállása óta részt vesz az ELTE Doktori Iskolájának, a Pécsi Egyetem Doktori Iskolájának és a Miskolci Egyetem BTK Irodalomtudományi Doktori Iskolájának munkájában, s három munkatársa összesen nyolc doktorandusz munkáját vezeti.

A Hermeneutika Kutatócsoport említése érdemes eredményeit képezi azok a kötetek, melyek kétféve fenállása óta a közös kutatás eredményeit alkothák.³

Tevékenységének egésze, különösképpen pedig egyes tematikus kutatási irányainak megválasztása – így például a hermeneutika és demokrácia összefüggéseire, valamint a hazai filozófiai örökség feldolgozására irányuló kutatás – révén a Hermeneutika Kutatócsoport azt a belárást főrekszik érvényre juttatni, mely szerint a hermeneutika mint gyakorlati filozófia *távvalaltni relevanciával* rendelkezik.

3 A legjelentősebb tudományos kötetek: 1. Fehér M. István, Lengyel Zsuzsanna Marianne, Nyíró Miklós, Olay Csaba (szerk.): „*Szóló híven gyimutal!*” Hermeneutika tudományok, dialógus (UHarmattan, Budapest 2013); 2. Nyíró Miklós (szerk.): *Filozófia mint dialógus/interakció: Hálógör és Derrida* (UHarmattan – MFT, Budapest 2012); 3. Lengyel Zsuzsanna Marianne, Jani Anna (szerk.): *A másik igazsága: Umpti kötet Fehér M. István beszélgetése* (UHarmattan Budapest 2012); 4. Veres Ildikó német-magyar nyelvű *Művelődésünk in Művelődésünk – Semantik der Philosophie Béla Brundstein bis 1944* című monográfiája (Sodalitas, Wien 2013 – megjelenés alatt); 5. a Nyíró Miklós által szerkesztett *Hermeneutika és demokrácia. Tanulmányok Fehér M. István beszélgetése* című tanulmánykötet (UHarmattan, Budapest 2014 – megjelenés alatt); és 6. *Válság egymással. Filozófusok ábrái, kontraerziái* című kutatócsoporti tanulmánykötet (UHarmattan, Budapest 2014 – megjelenés alatt).

A nyitottság, mely a megértéstudományi gondolkodásmód jellemző alapbeállítottsága, hozzásegít nyitott, kritikus-önkritikus állampolgárok neveléséhez, a *hogyanmágy* tisztelő, megértő és eljárató, az idegen felőgásokat, kultúrákat becslő attitűd kialakításához. A hermeneutika abból indult ki, hogy a másinak igaza lehet, előzetes készséget mutat az *ünkérkés*, s annak a művészet, hogy miképp kell elviselelnünk azt – hogyan kell együtt élni azzal, hogyan kell eljárniunk akkor –, ha nincs igazunk („die Kunst, Umrecht zu haben”); innen tekintve alapvető mindenfajta *demokratikus* együttélés és a rá jellemző megértő-toleráns attitűd kialakítása szempontjából.⁴

A *Többet* jelen tematikus számban az ehhez a hermeneutikai gondolatvilághoz kapcsolódó kutatók, oktatók és doktoranduszok munkáiból szerkesztett összeállítást adtuk közre, és ajánljuk az e téma iránt érdeklődő – hermeneutikai dialógus iránt nyitott – olvasók figyelmébe.

Budapest, 2014. január 31.

A (vendég)szerkesztő

4 Bővebben ld. Fehér M. István: „Hermeneutika mint politikai filozófia”, *Válság*, 1996. március, 1–13.